

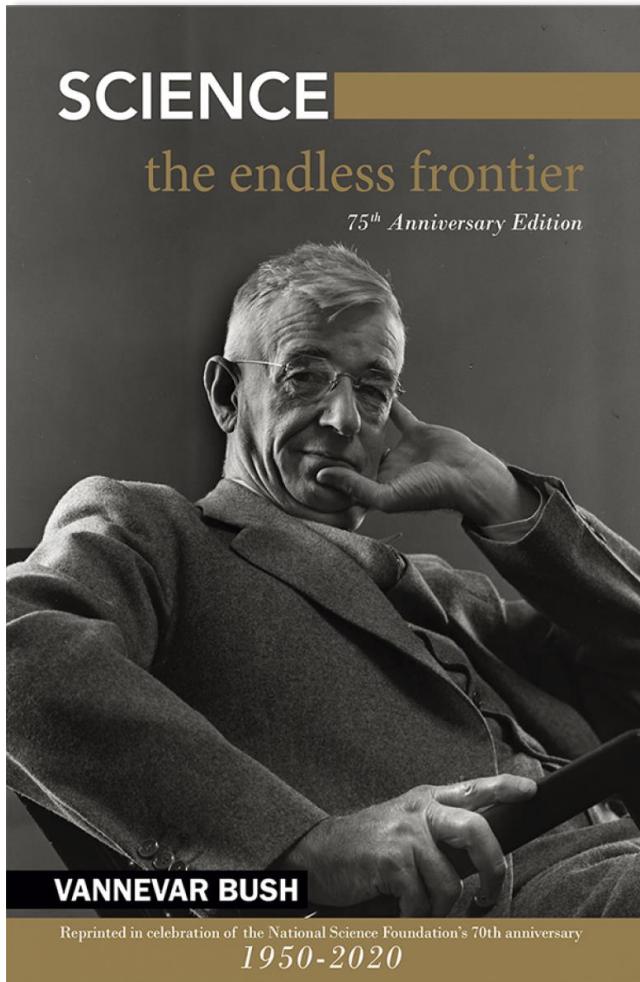
Forskning for politikk

Sammenheng og spenninger

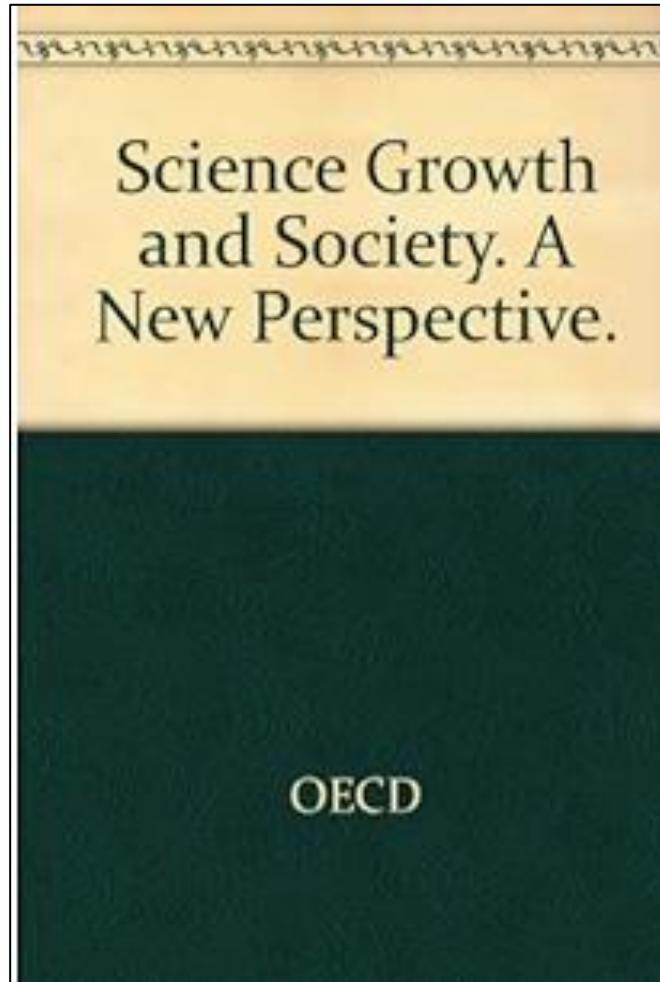
UHR-FFA Samarbeidskonferansen 1. februar 2024

Espen Solberg, forskningsleder, NIFU

Lang tradisjon for å koble forskning til politikk

1945

1971

LUND DECLARATION – JULY 2009

THE LUND DECLARATION

EUROPE MUST FOCUS ON THE GRAND CHALLENGES OF OUR TIME

- European research must focus on the Grand Challenges of our time moving beyond current rigid thematic approaches. This calls for a new deal among European institutions and Member States, in which European and national instruments are well aligned and cooperation builds on transparency and trust.
- Identifying and responding to Grand Challenges should involve stakeholders from both public and private sectors in transparent processes taking into account the global dimension.
- The Lund Conference has started a new phase in a process on how to respond to the Grand Challenges. It calls upon the Council and the European Parliament to take this process forward in partnership with the Commission.

The global community is facing Grand Challenges. The European Knowledge Society must tackle these through the best analysis, powerful actions and increased resources. Challenges must turn into sustainable solutions in areas such as global warming, tightening supplies of energy, water and food, ageing societies, public health, pandemics and security. It must tackle the overarching challenge of turning Europe into an eco-efficient economy.

To respond effectively, the European Research Area must develop precision for the identification of Grand Challenges, while gain political support and gradually move from narrow thematic approaches towards a structure where research priorities are based on these Grand Challenges. Responses to Grand Challenges should take the form of broad areas of issue-oriented research in relevant fields.

Processes to ensure quality, relevance and trust will be of crucial importance for Europe's ability to meet contemporary and future Grand Challenges and use knowledge as a tool to turn problems into opportunities and progress. Such processes have to be articulated in the context of Research, Education and Innovation communities and be based on the understanding of the interaction between "bottom-up" and "top-down" initiated research. The development of such processes is a matter of urgency.

The identification of the Grand Challenges must engage the major stakeholders including the European institutions, business, public service, NGOs and the research community as well as interaction with major international partners. Meeting the challenges should involve public-private partnerships including SMEs, with their potential to develop excellent and sustained problem-solving capacity. It will require Member States to develop more pro-active strategies on research priorities at regional, national and Community level. The Framework Programme for Research must also respond to these demands. Therefore the Commission and the Member States together should, based on a broad consultation process, agree on the most appropriate and efficient division of labour when designing future programmes.

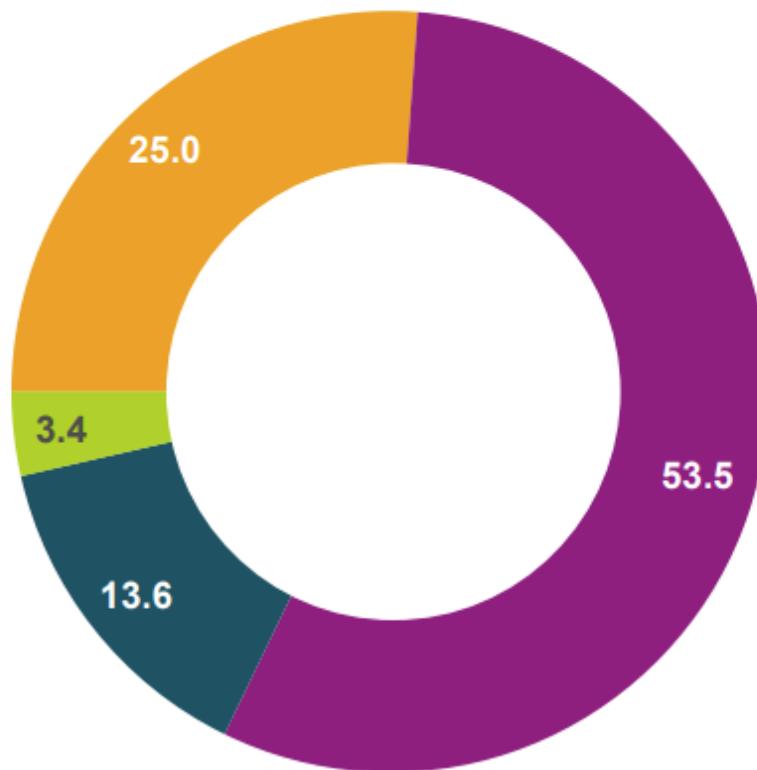
Meeting the Grand Challenges also requires the following:

- Strengthening frontier research initiated by the research community itself. It is fundamentally important to create knowledge diversity, endowing the European Union with expertise, especially when confronted with unforeseen Grand Challenges and "shocks". Competition among researchers will ensure that research carried out in Europe is of international excellence.
- Taking a global lead in the development of enabling technologies such as biotechnology, information technology, materials and nanotechnologies.
- Bringing together supply- and demand-side measures to support both business development and public policy goals. Measures are

2009

Horizon Europe Budget: €95.5 billion (2021-2027)

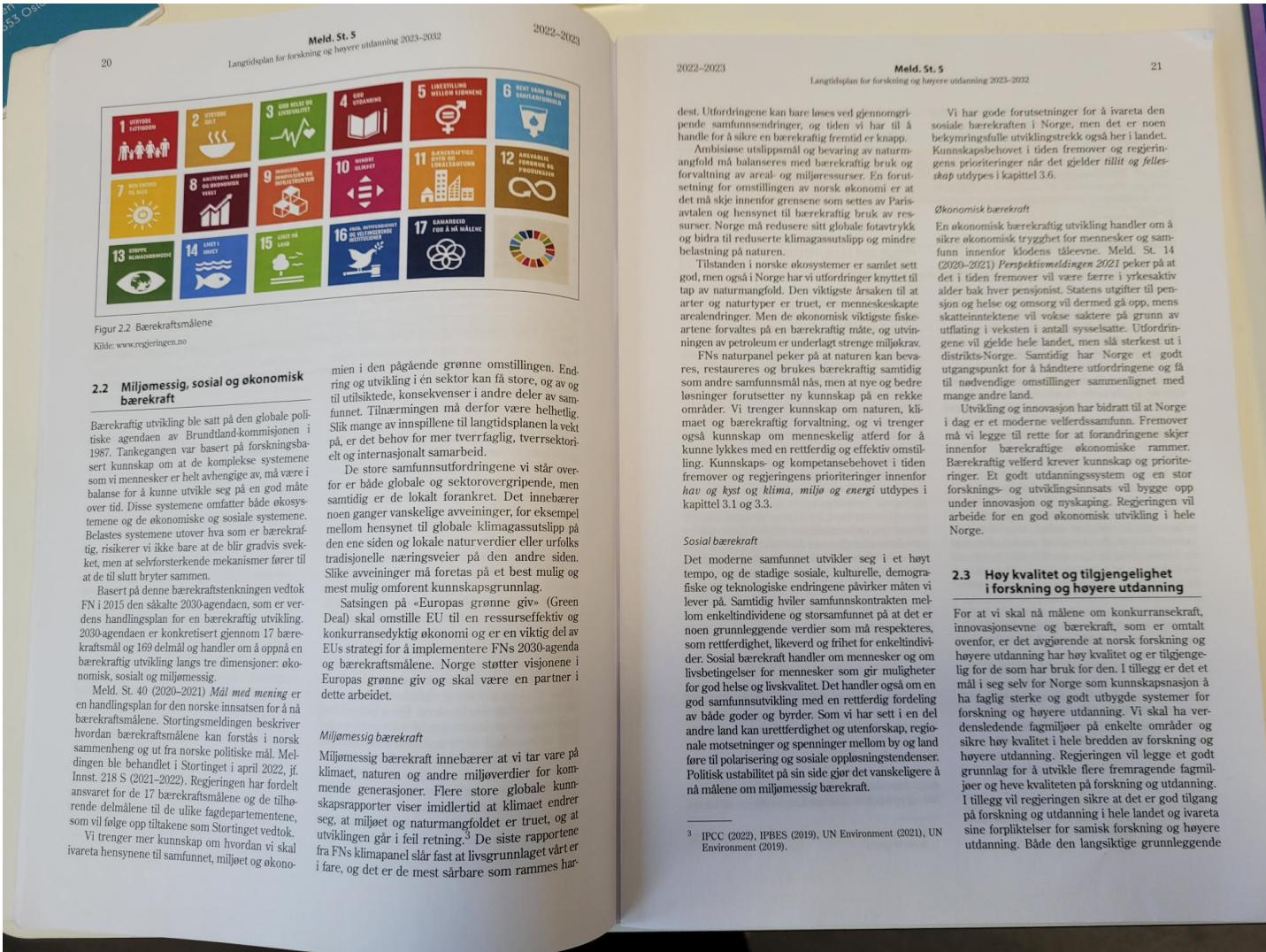
(including €5.4 billion from NGEU – Next Generation Europe – programme of EU for Recovery from COVID-19 crisis)

Political agreement December 2020
€ billion in current prices

- Excellent Science
- Global challenges and European ind. comp.
- Innovative Europe
- Widening Part and ERA

Forskning for politikk er innbakt i forskningspolitikken

Figur 2.2 Bærekraftsmålene

Kilde: www.regjeringen.no

2.2 Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft

Bærekraftig utvikling ble satt på den globale politiske agendaen av Brundtland-kommisjonen i 1987. Tankegangen var basert på forskningsbasert kunnskap om at det komplekse systemene som vi mennesker er helt avhengige av, må være i平衡 for å kunne utvikle seg på en god måte over tid. Disse systemene omfatter både økosystemer og de økonomiske og sosiale systemene. Belastes systemene utover hva som er bærekraftig, risikerer vi ikke bare at de blir gradvis svært, men at selvførstende mekanismene fører til at de slutt bryter sammen.

Basert på denne bærekraftsentreringen vedtok FN i 2015 den såkalte 2030-agendaen, som er verdens handlingsplan for en bærekraftig utvikling. 2030-agendaen er konkretisert gjennom 17 bærekraftsmål og 169 delmål og handler om å oppnå en bærekraftig utvikling langs tre dimensjoner: økonomisk, sosial og miljømessig.

Meld. St. 40 (2020–2021) *Mål med mening* er en handlingsplan for den norske innsatsen for å nå bærekraftsmålene. Stortingsmeldingen beskriver hvordan bærekraftsmålene kan forstås i norsk sammenheng og ut fra norske politiske mål. Meldingen ble behandlet i Stortinget i april 2022, jf. Innst. 218 S (2021–2022). Regjeringen har ført delmålene til de ulike fagdepartementene, som vil følge opp tiltakene som Stortinget vedtok.

Vi trenger mer kunnskap om hvordan vi skal ivareta hensynene til samfunnet, miljøet og økonomien i den pågående grønne omstillingen. Endring og utvikling i én sektor kan få store, og av til utsliktede, konsekvenser i andre deler av samfunnet. Tilmærkingen må derfor være helhetlig. Slik mange av innspillene til langtidsplanen la vekt på, er det behov for mer tverrfaglig, tversektorkelt og internasjonalt samarbeid.

De store samfunnsutfordringene vi står overfor er både globale og sektorovergripende, men samtidig er de lokalt forankret. Det innebærer noen ganger vanskelige avveininger, for eksempel mellom bærekraft i globale klimagassutslipp på den ene siden og lokale naturverdier eller urfolks tradisjonelle næringsweier på den andre siden. Slike avveininger må fortas på et best mulig og mest mulig omforent kunnskapsgrunnlag.

Satsingen på «Europas grønne gi» (Green Deal) skal omstille EU til en ressurseffektiv og konkurransedyktig økonomi og er en viktig del av EUs strategi for å implementere 2030-agenda og bærekraftsmålene. Norge støtter visjonen i Europas grønne gi og skal være en partner i dette arbeidet.

Miljømessig bærekraft

Miljømessig bærekraft innebærer at vi tar vare på klimaet, naturen og andre miljøverdier for kommande generasjoner. Flere store globale kunnskapsrapporter viser imidlertid at klimaet endrer seg, at miljøet og naturmangfoldet er truet, og at utviklingen går i feil retning.³ De siste rapportene fra FNs klimapanel slår fast at livsgrunnlaget vårt er i fare, og det er de mest sårbarer som rammes har-

dest. Utfordringene kan bare løses ved gjennomgående samfunnsendringer, og tiden vi har til å handle for å sikre en bærekraftig fremtid er knapp.

Ambisjonsstilplassmål og bevaring av naturnæringsmål må balanseres med bærekraftig bruk og forvaltning av areal- og miljøressurser. En forutsetning for omstillingen av norsk økonomi er at det må skje innenfor grensene som settes av Parisavtalen og hensynet til bærekraftig bruk av ressurser. Norge må redusere sitt globale fotavtrykk og bidra til reduserte klimagassutslipp og mindebelastning på naturen.

Tilstanden i norske økosystemer er samlet sett god, men også i Norge har vi utfordringer knyttet til tap av naturmangfold. Den viktigste årsaken til at arter og naturtyper er truet, er menneskeskapsarealendringen. Men de økonomisk viktigste fiskerartene forvaltes på en bærekraftig måte, og utvinningen av petroleum er underlagt strenge miljøkrav.

FNs naturpanel peker på at naturen kan bevares, restaureres og brukes bærekraftig samtidig som andre samfunnsmål nås, mens at nye og bedre løsninger forutsettes ny kunnskap på en rekke områder. Vi trenger kunnskap om naturen, klimaet og bærekraftig forvaltning, og vi trenger også kunnskap om menneskelig effekt for å kunne lykkes med en rettferdig og effektiv omstilling. Kunnskaps- og kompetansebehovet i tiden fremover og regjeringens prioriteter innenfor hav og kyst og klima, miljø og energi utypes i kapittel 3.1 og 3.3.

Sosial bærekraft

Det moderne samfunnet utvikler seg i et høyt tempo, og de stadige sosiale, kulturelle, demografiske og teknologiske endringene påvirker måten vi lever på. Samtidig hviler samfunnskontrakten mellom enkeltindividene og storsamfunnet på at det er noen grunnleggende verdier som må respekteres, som rettferdighet, likeverd og frihet for enkeltindividet. Sosial bærekraft handler om mennesker og om livsbetingelsene for mennesker som gir muligheter for god helse og livskvalitet. Det handler også om en god samfunnsutvikling med en rettferdig ordeling av både gode og byrder. Som vi har sett i en del andre land kan urettferdighet og utenforskning, regionale motsetninger og spenninger mellom by og land føre til polarisering og sosiale opplosningsstendenser. Politisk ustabilitet på sin side gjør det vanskeligere å nå målene om miljømessig bærekraft.

³ IPCC (2022), IPBES (2019), UN Environment (2021), UN Environment (2019).

Vi har gode forutsetninger for å ivareta den sosiale bærekraften i Norge, men det er noen bekyrringsfulle utviklingstrekk også her i landet. Kunnskapsbehovet i tiden fremover og regjeringens prioriteter når det gjelder *tillit og fellesskap* utypes i kapittel 3.6.

Økonomisk bærekraft

En økonomisk bærekraftig utvikling handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn innenfor klodens tilleve. Meld. St. 14 (2020–2021) *Perspektivmeddelingen 2021* peker på at det i tiden fremover vil være færre i yrkesaktiviteter bak hver pensjonist. Statens utgifter til pensjon og helse og omsorg vil dermed gå opp, mens skatteinntekten vil vokse saktert på grunn av utflating i veksten i antall sysselsatte. Utfordringene vil gjelde hele landet, men så sterkest ut i distrikts-Norge. Samtidig har Norge et godt utgangspunkt for å håndtere utfordringene og få til nødvendige omstillinger sammenlignet med mange andre land.

Utvikling og innovasjon har bidratt til at Norge i dag er et moderne velferdssamfunn. Fremover må vi legge til rette for at forandringene skjer innenfor bærekraftige økonomiske rammer. Bærekraftig velferd krever kunnskap og prioriteringer. Et godt utdanningssystem og en stor forsknings- og utviklingsinnsats vil bygge opp under innovasjon og nyskaping. Regjeringen vil arbeide for en god økonomisk utvikling i hele Norge.

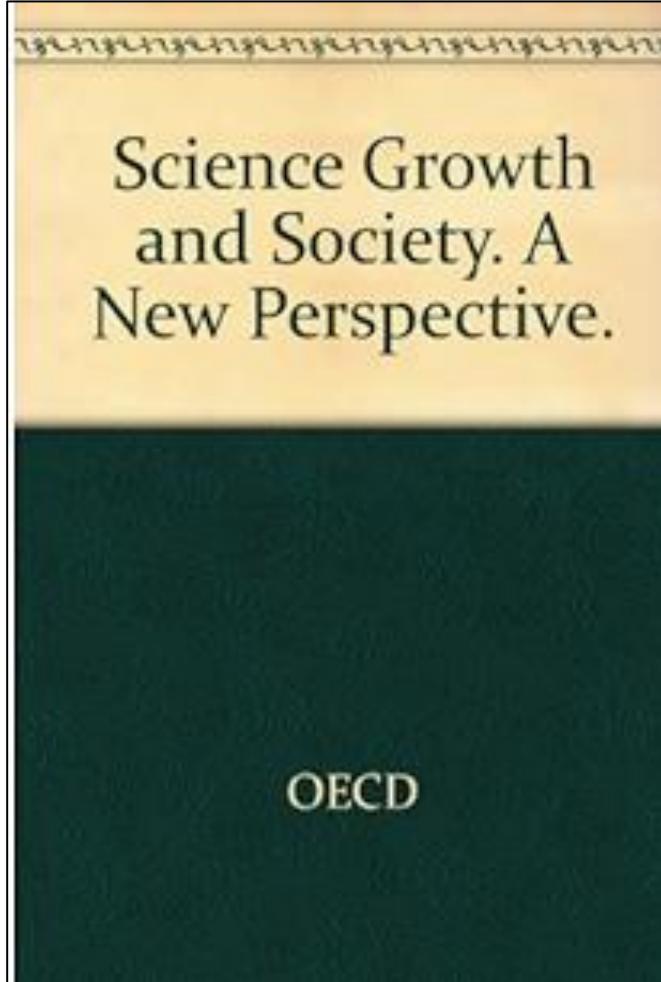
2.3 Høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning

For at vi skal nå målene om konkurranseskraft, innovasjonsevne og bærekraft, som er omtalt ovenfor, er det avgjørende at norsk forskning og høyere utdanning har høy kvalitet og er tilgjengelig for de som har bruk for den. I tillegg er det et mål i seg selv for Norge som kunnskapsnasjon å ha faglig sterke og godt utbygde systemer for forskning og høyere utdanning. Vi skal ha verdensledende fagmiljøer på enkelte områder og sikre høy kvalitet i hele bredden av forskning og høyere utdanning. Regjeringen vil legge et godt grunnlag for å utvikle flere fremragende fagmiljøer og heve kvaliteten på forskning og utdanning. I tillegg vil regjeringen sikre at det er god tilgang på forskning og utdanning i hele landet og ivareta sine forpliktelser for samisk forskning og høyere utdanning. Både den langsiktige grunnleggende

Forskningspolitikkens tre hovedoppgaver

- Utforme en samlet nasjonal forskningspolitikk
- Koordinere forskningen og forskningsmiljøene
- Integrere forskningen i ulike politikkområder

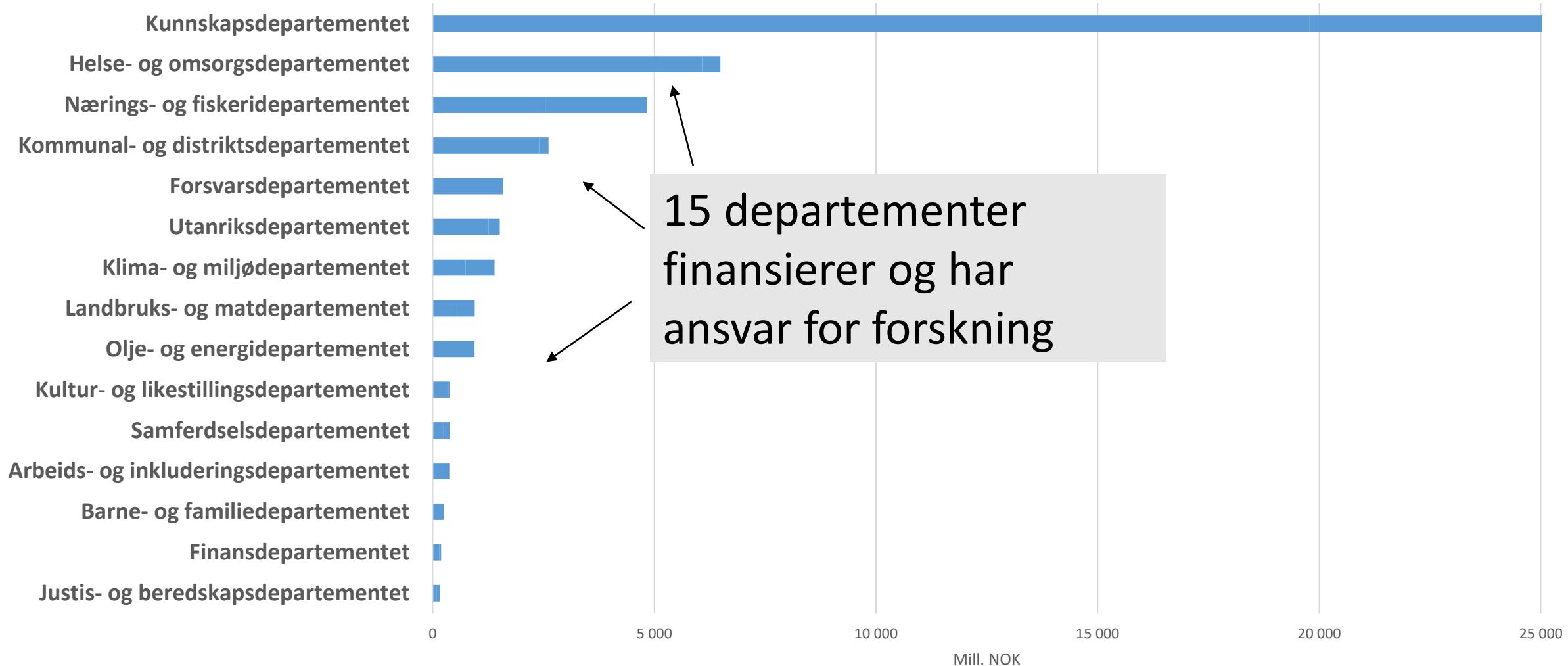
Helhet og koordinering vs. sektorhensyn

«Any viable system of science policy must involve some blend of centralised and sectoral approaches».

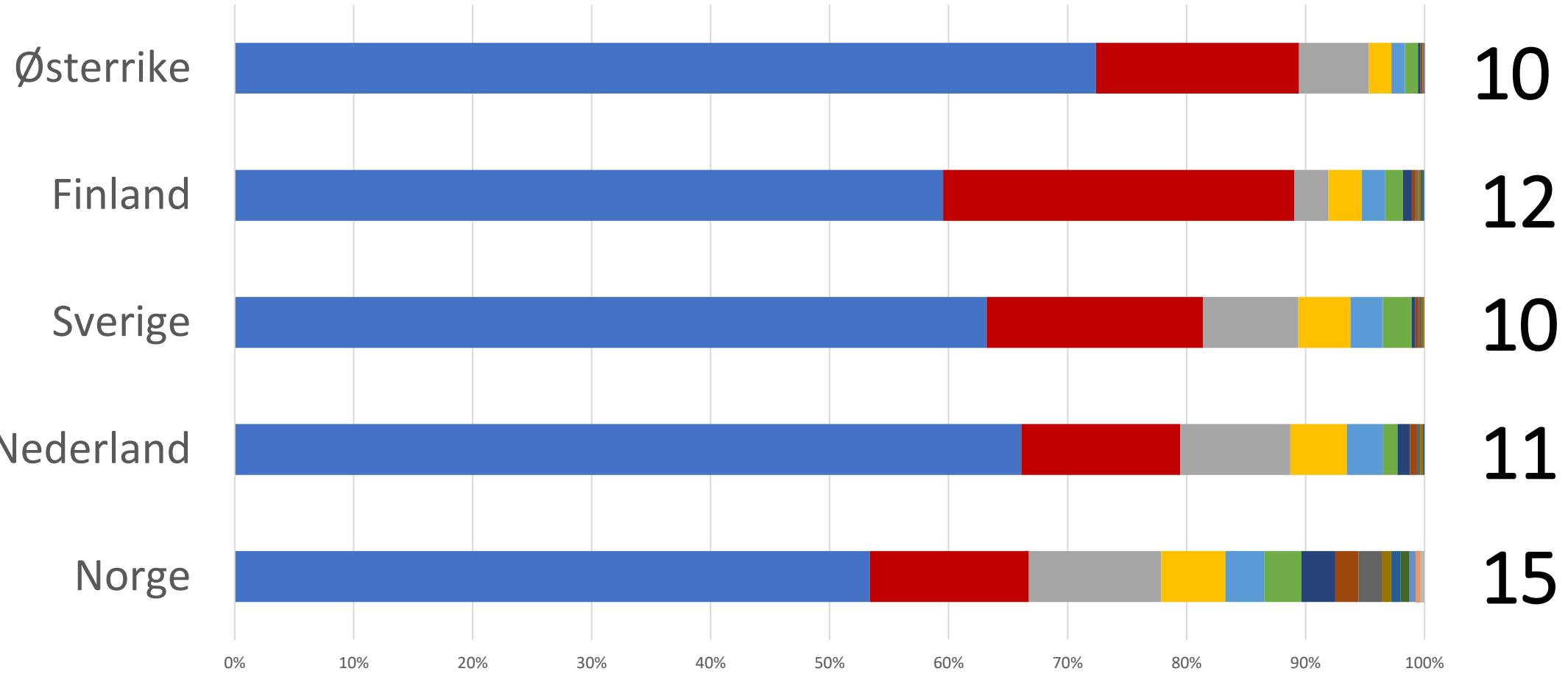
OECD, Brooks report, 1971

Sektorprinsippet: Forskning for politikk i praksis

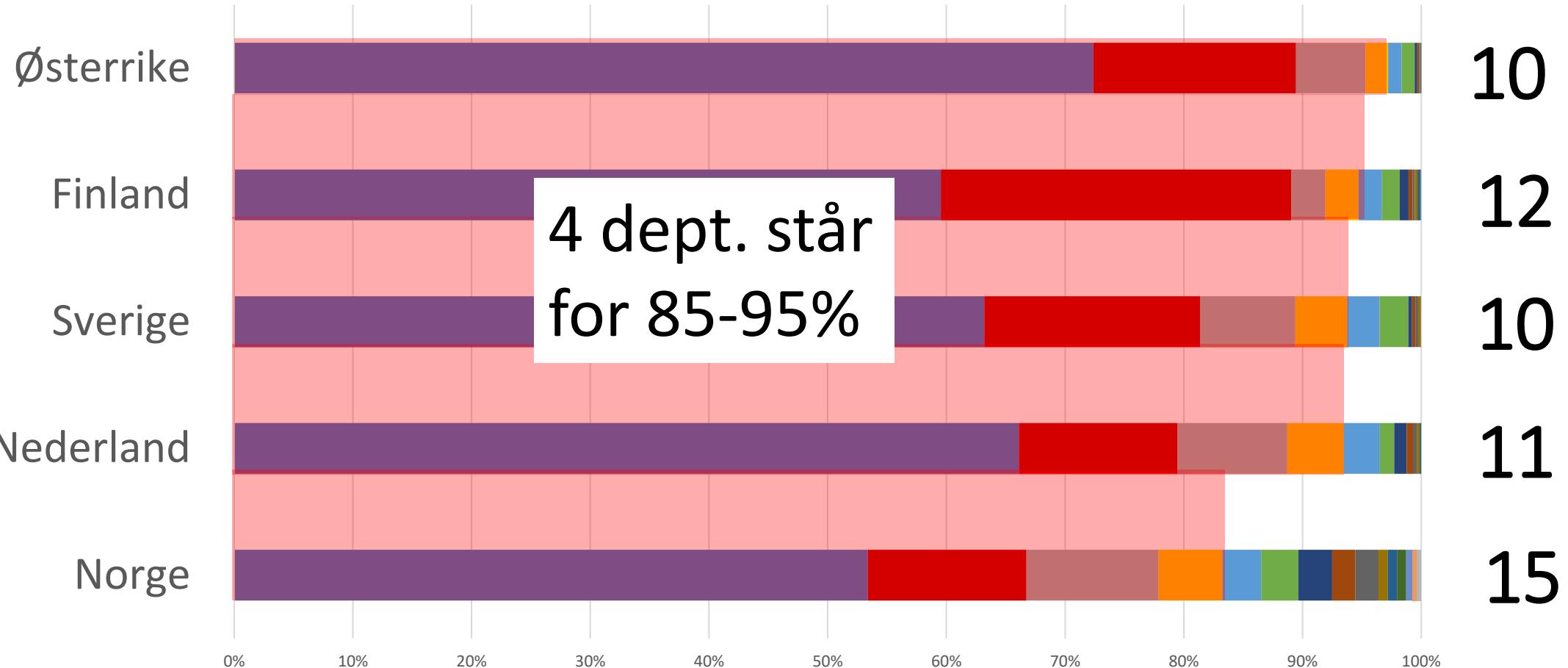
Sektorprinsipp er vanlig også i andre land

Offentlige FoU-bevilgninger i 2024. Andel per dept

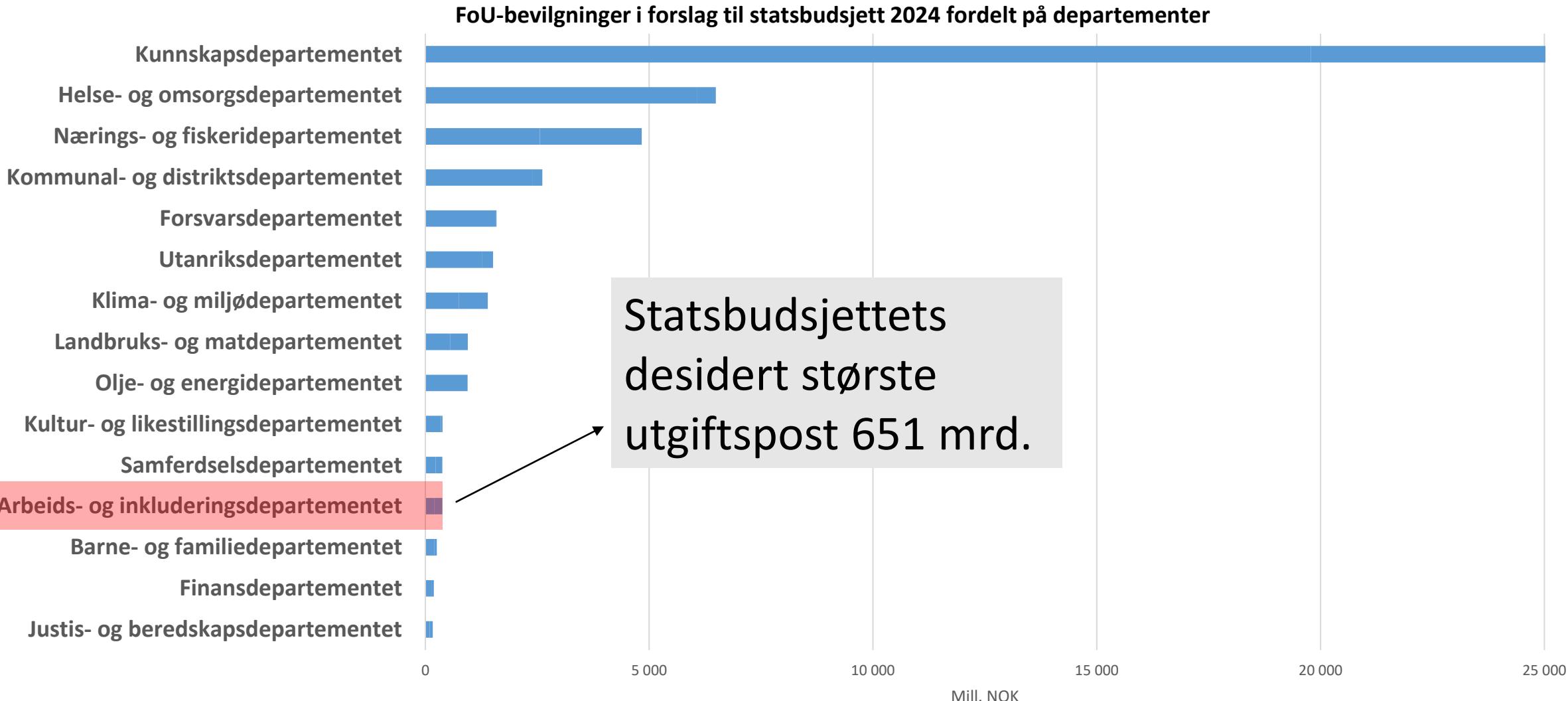

Sektorprinsipp er vanlig også i andre land

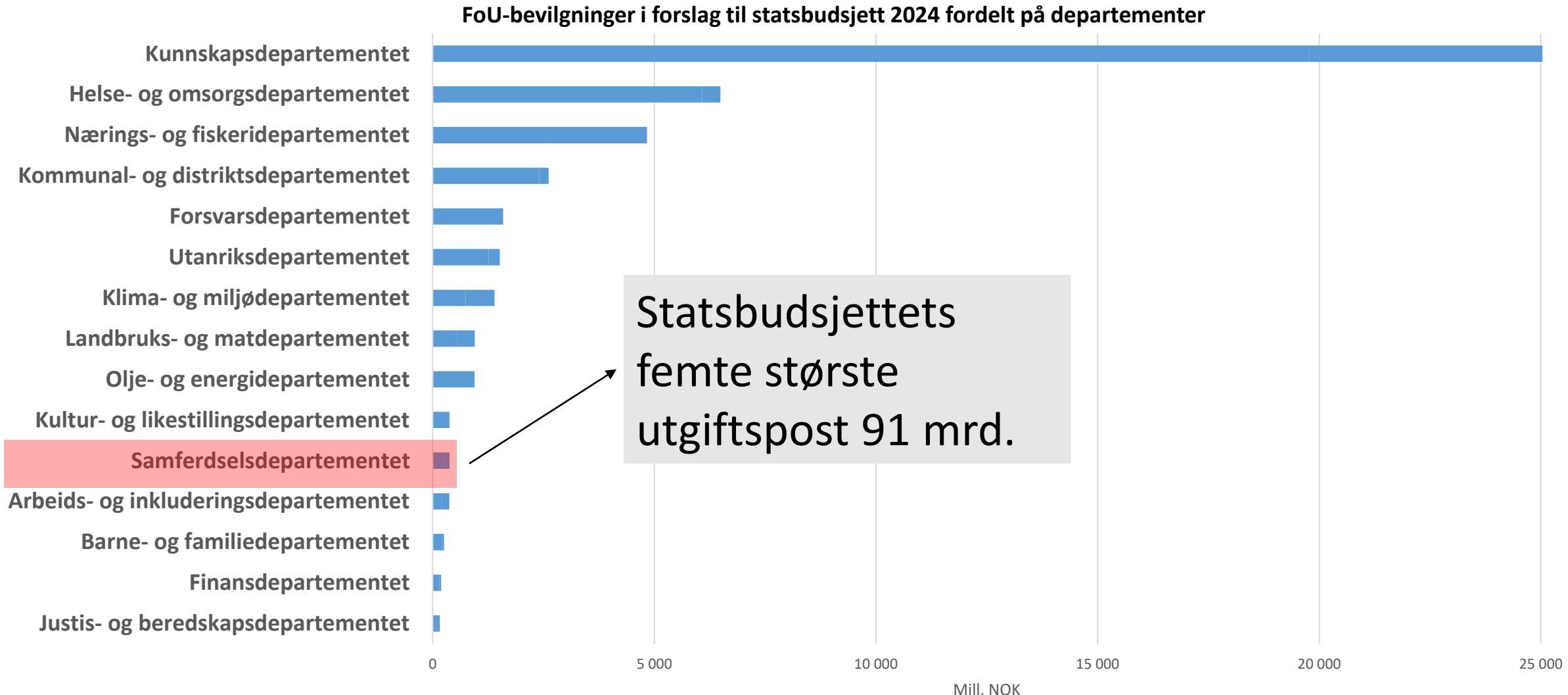
Offentlige FoU-bevilgninger i 2024. Andel per dept

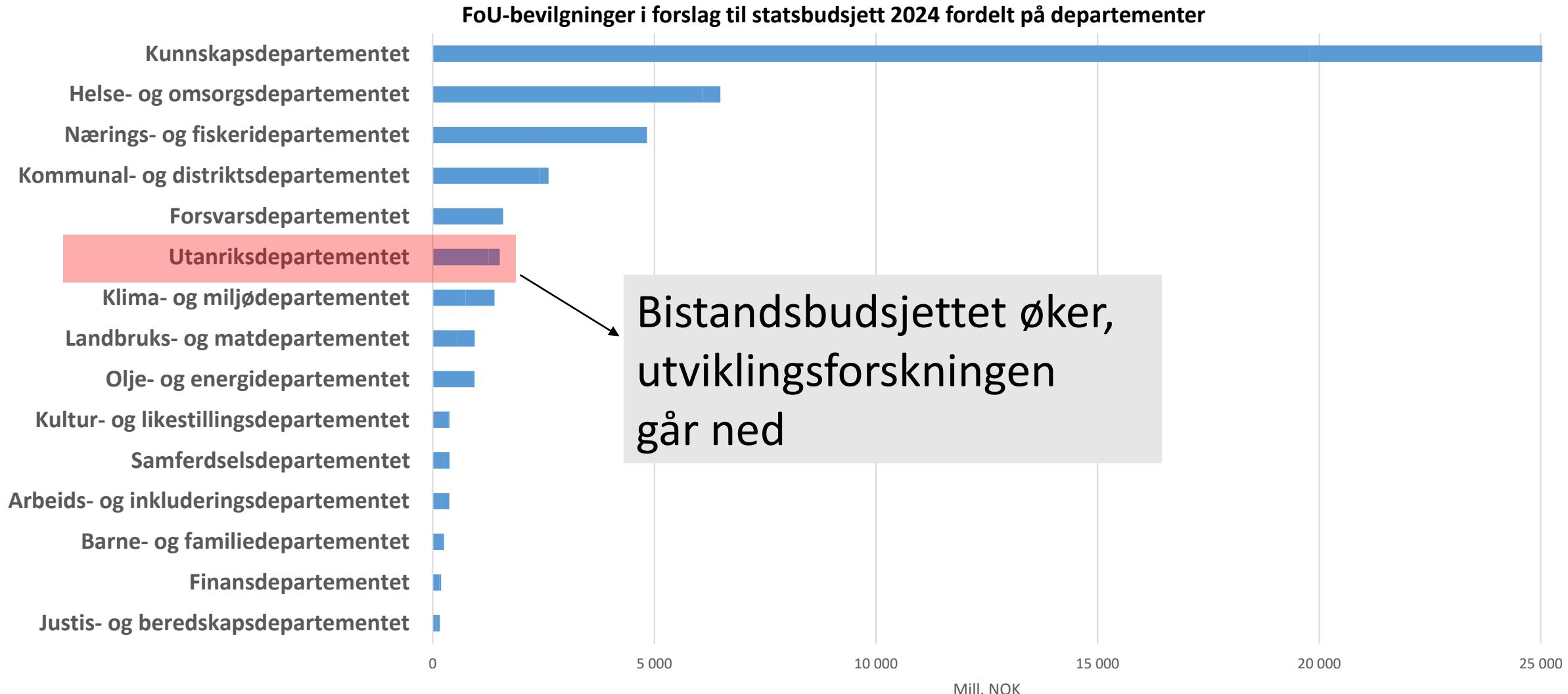
Er samfunnsbehov koblet til forskningsbehov...?

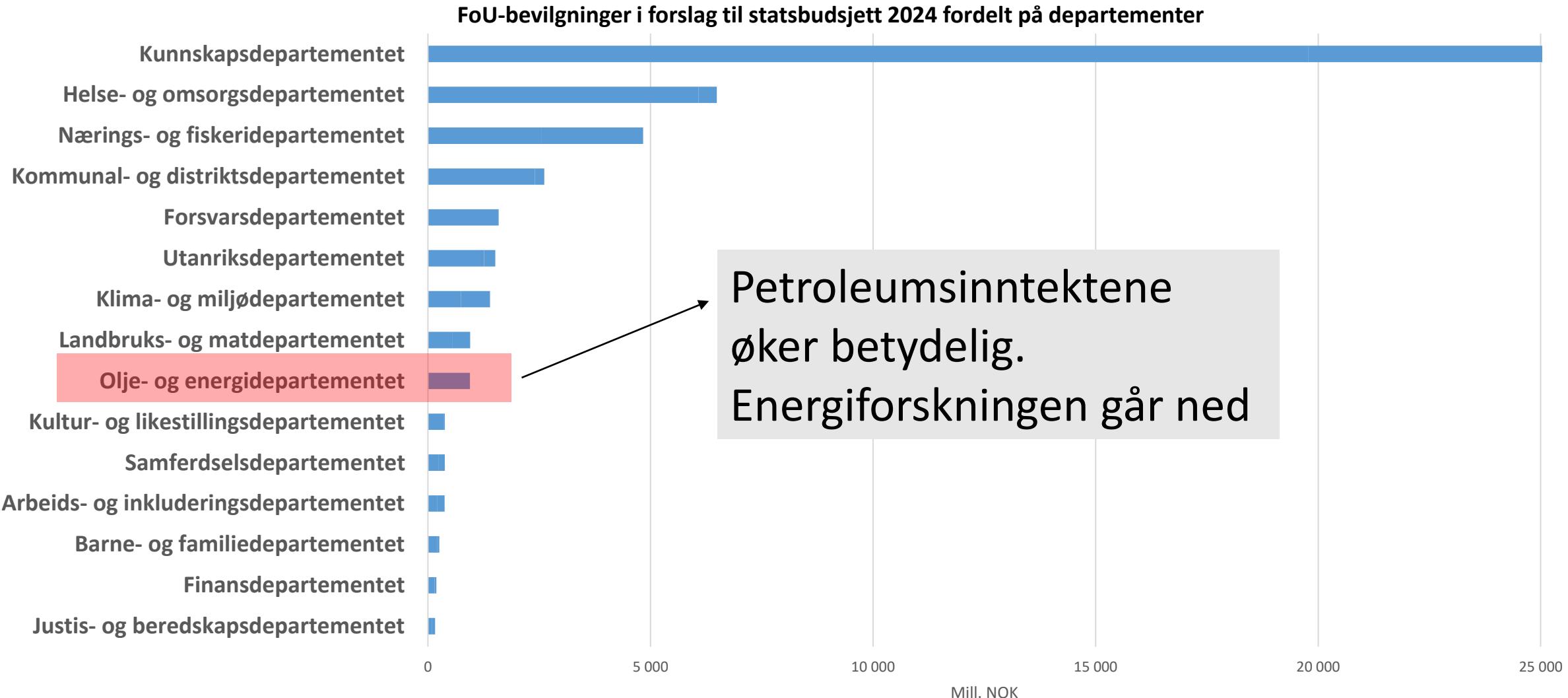
Er samfunnsbehov koblet til forskningsbehov...?

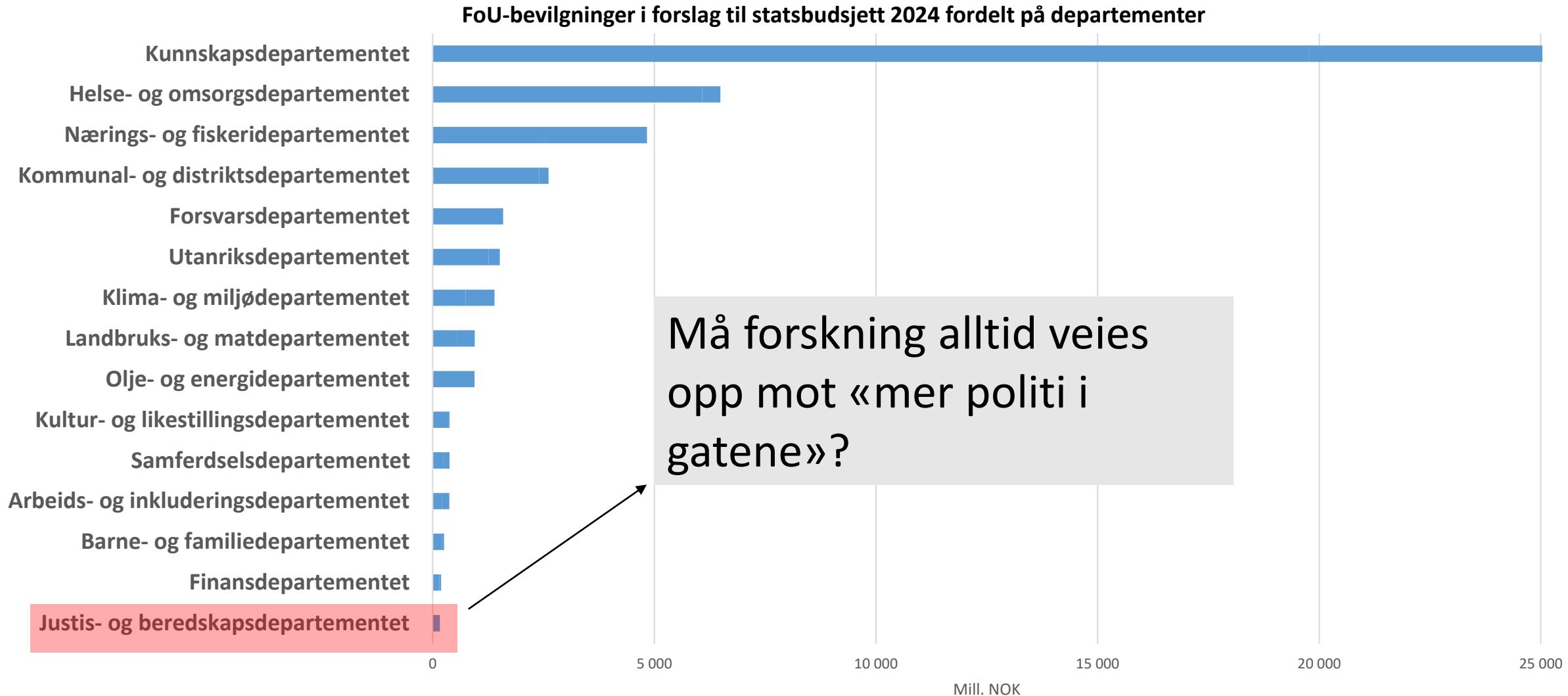
Er samfunnsbehov koblet til forskningsbehov...?

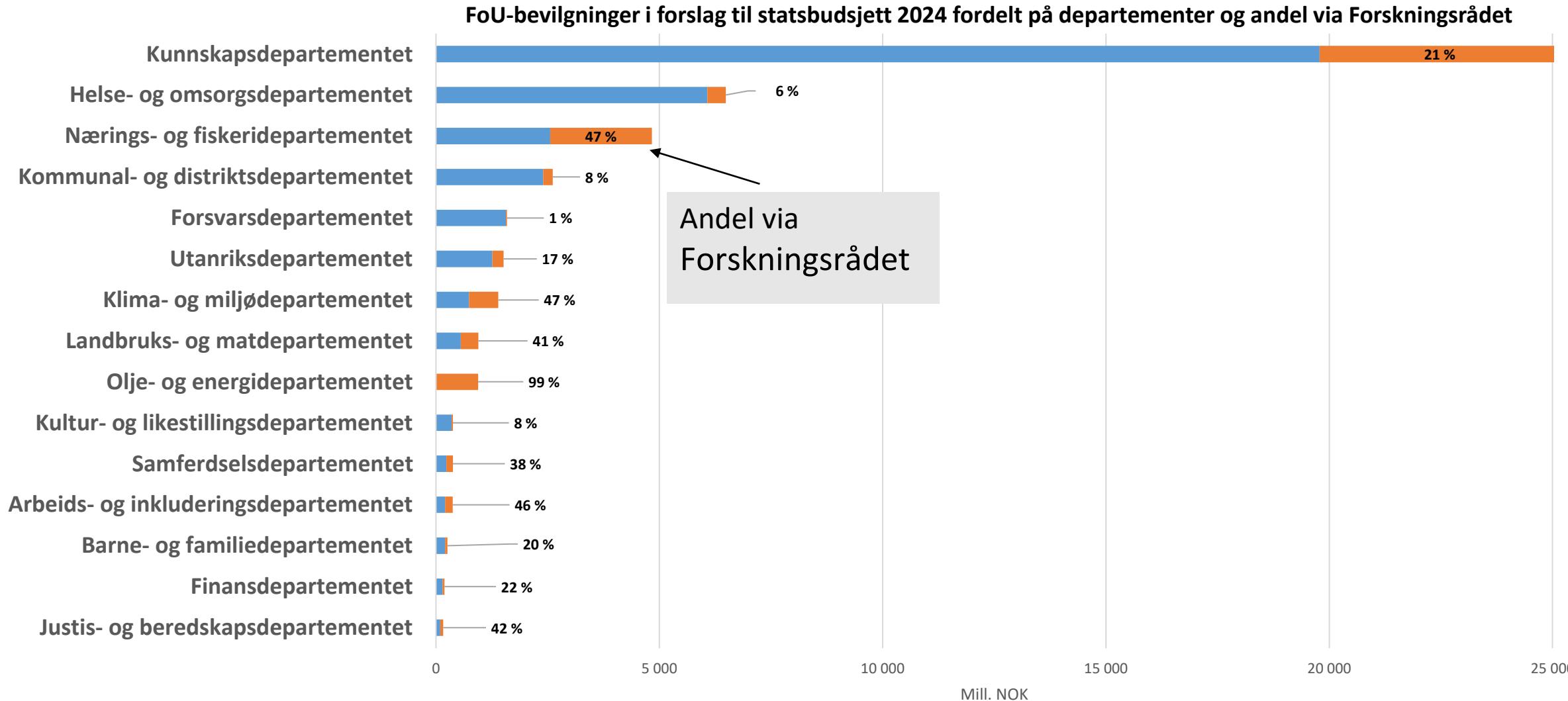
Er samfunnsbehov koblet til forskningsbehov...?

Er samfunnsbehov koblet til forskningsbehov...?

Har vi mekanismer som kobler forskning til behov?

Har vi mekanismer for å koordinere politikken?

«Uansett må koordineringen av forskningspolitikken forbedres og forsterkes»

Regjeringens langtidsplan, 2022

1 år og 11 måneder

= anslått gjennomsnittlig virketid for fagstatsråder i norske regjeringer siden 2005

Punkter til diskusjon

- Kan vi gjøre sektorprinsippet til en styrke?
- Trenger vi «handlingsregler» for å koble sektorbehov til forskning?
- Er finansiering og virkemidler egnet for å rette forskning mot samfunnsbehov?
- Alle sier at koordineringen må bli bedre, men hvordan?